YTTRANDEN

EUROPEISKA EKONOMISKA OCH SOCIALA KOMMITTÉN

EUROPEISKA EKONOMISKA OCH SOCIALA KOMMITTÉNS 574:e PLENARSESSION, 14.12.2022–15.12.2022

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Investeringar på grundval av kön i de nationella planerna för återhämtning och resiliens

(yttrande på eget initiativ)

(2023/C 100/02)

Föredragande: **Cinzia DEL RIO**

Beslut av EESK:s plenarförsamling	20.1.2022
Rättslig grund	Artikel 52.2 i arbetsordningen Yttrande på eget initiativ
Ansvarig sektion	Ekonomiska och monetära unionen, ekonomisk och social sammanhållning
Antagande av sektionen	08.11.2022
Antagande vid plenarsession	14.12.2022
Plenarsession nr	574
Resultat av omröstningen	
(för/emot/nedlagda röster)	163/5/14

1. **Slutsatser och rekommendationer**

1.1 Europeiska ekonomiska och sociala kommittén (EESK) upprepar att endast större och bättre ekonomisk och social konvergens i Europeiska unionen kan bidra till att säkerställa full jämställdhet och främja lika möjligheter genom att man fokuserar på åtgärder och strategier i linje med den europeiska pelaren för sociala rättigheter.

1.2 EESK påpekar att de flesta av de nationella återhämtnings- och resiliensplanerna har utarbetats av medlemsstaterna utan en förhandsbedömning av effekterna av enskilda investeringar när det gäller att undanröja bristande jämställdhet och underlätta kvinnors möjligheter att etablera sig och stanna kvar på arbetsmarknaden. Endast ett fåtal stater har intagit en strategisk hållning med hjälp av specifika och övergripande åtgärder och reformer avseende de sex investeringsområdena inom ramen för de nationella återhämtnings- och resiliensplanerna. Den metod som Europeiska kommissionen antagit bygger på en konsekvensbedömning av de genomförda åtgärdernas resultat. I detta syfte rekommenderar EESK att kommissionen i utvärderingsskedet inför jämförbara specifika indikatorer för att mäta förbättringar i fråga om lika lön, tillträde till arbetsmarknaden, möjligheter att förena arbete och omsorg samt främjande av kvinnors egenföretagande.

1.3 De nationella återhämtnings- och resiliensplanerna omfattar både direkta och indirekta åtgärder, med olika effekter på kort respektive medellång till lång sikt, för att uppmuntra kvinnor att etablera sig och stanna kvar på arbetsmarknaden, men den omgivande ramen är splittrad och skiljer sig mellan länderna. EESK anser att det är viktigt att man vid genomförandet av de nationella återhämtnings- och resiliensplanerna trappar upp såväl de direkta som de indirekta åtgärderna. Det måste därför finnas tydliga och varaktiga investeringskanaler med resursplanering även på medellång till lång sikt.

1.4 Bland de direkta åtgärderna för att främja kvinnors sysselsättning anser EESK att incitament för att skapa stabila arbetstillfällen av hög kvalitet för kvinnor bör prioriteras i förhållande till andra tillfälliga incitament och att de bör uteslutas från kartan över statligt stöd.

1.5 Kommittén anser att bonusklausulen för företag som främjar kvinnors sysselsättning bör förstärkas och utvidgas till att omfatta alla offentliga upphandlingar, och att offentliga anbudsförfaranden bör regleras med avseende på genomförandeorganen, med uttryckligen angivna jämställdhetsmål.

1.6 EESK välkomnar de åtgärder för att uppmuntra och stödja egenföretagande som planeras i vissa nationella återhämtnings- och resiliensplaner, och hoppas att stödet även kommer att omfatta satsningar på finansiell utbildning och ledarskapsutbildning samt tillgång till finansieringsinstrument.

1.7 Såsom förespråkas i kommissionens meddelande om jämställdhetsstrategin anser EESK att det vid genomförandet av de nationella återhämtnings- och resiliensplanerna är viktigt att vidta åtgärder på skatteområdet avseende skattelättnader för andraförsörjare i låginkomsthushåll och inkomster i mindre välbeställda hushåll med ensamstående föräldrar.

1.8 De indirekta åtgärderna i de nationella återhämtnings- och resiliensplanerna omfattar bl.a. investeringar i barnomsorg och vård- och omsorgstjänster. EESK anser att man bör prioritera att investera resurser i tjänster som gör det möjligt att förena arbete och långvarig omsorg, införa kompletterande tjänster och göra dessa tjänster tillgängliga för låginkomsthushåll.

1.9 Man kan inte längre vänta med särskilda investeringar för att locka kvinnor till tekniska skolor och vetenskapliga institut samt tekniska och vetenskapliga universitetskurser (inom naturvetenskap, teknik, ingenjörsvetenskap och matematik), som kan främja kvinnors sysselsättning även inom sektorer som för närvarande domineras av män, med en vision på medellång till lång sikt.

1.10 EESK rekommenderar att de nationella återhämtnings- och resiliensplanerna planeras på ett samordnat och kompletterande sätt i förhållande till alla andra EU-medel och EU-program, först och främst de sammanhållnings- och landsbygdspolitiska medlen och programmen. Kommissionen bör i sin bedömning inom ramen för den europeiska planeringsterminen, med landsspecifika rekommendationer, ta hänsyn till dessa mål ur ett jämställdhetsperspektiv med nya indikatorer som är transparenta och tillgängliga samt jämförbara mellan länder och uppdelade efter kön.

1.11 EESK rekommenderar att jämställdhetsbudgetering på alla nivåer av offentlig förvaltning blir obligatoriskt inom ramen för europeiska planeringsterminen.

1.12 Av de uppgifter som finns tillgängliga framgår att arbetsmarknadens parter och det civila samhällets organisationer har involverats på ett återhållsamt och sporadiskt sätt i de flesta länder. EESK rekommenderar att de involveras fullt ut i genomförandet, övervakningen och utvärderingen av de nationella återhämtnings- och resiliensplanerna på europeisk, nationell och lokal nivå.

2. **Inledning**

2.1 Syftet med detta yttrande är att redogöra för reformer och investeringar som påverkar främjandet av jämställdhet och som planeras av medlemsstaterna i de nationella återhämtnings- och resiliensplanerna, med utgångspunkt i tillgänglig information som också uppdateras av kommissionen, Europaparlamentet och Europeiska unionens ordförandeskap. Det bör noteras att EIGE (Europeiska jämställdhetsinstitutet) genomför en studie om jämställdhet och jämställdhetsintegrering i samband med återhämtningen efter covid-19 på uppdrag av 2023 års svenska ordförandeskap i Europeiska unionens råd ([1]) beträffande just åtgärder med fokus på jämställdhet i varje fas av de nationella återhämtnings- och resiliensplanerna, från programplaneringen till genomförandet och utvärderingen, och med tonvikt på hur mycket medlemsstaterna har betraktat jämställdhet som en hävstång för återhämtning.

2.2 Den 21 juli 2020 antog Europeiska rådet i sina slutsatser planen Next Generation EU, tillsammans med den fleråriga budgetramen 2021–2027. Bland målen för den fleråriga budgetramen och Next Generation EU ingår bl.a. att främja lika möjligheter genom att säkerställa att de relevanta programmens och instrumentens verksamhet och åtgärder integrerar jämställdhetsperspektivet och faktiskt kan bidra till uppnåendet av jämställdhet, i linje med den europeiska strategin.

([1]) EIGE:s studie *Gender equality and gender mainstreaming in the COVID-19 recovery*, som ska offentliggöras 2023.

2.3 Genom Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/241 ([2]) inrättades faciliteten för återhämtning och resiliens, som syftar till att stödja återhämtningen efter pandemin, främja sammanhållning och investera i den gröna och den digitala omställningen. I förordningen anges uttryckligen att de nationella återhämtnings- och resiliensplanerna förväntas bidra till jämställdhet. EESK ställer sig bakom förordningens bestämmelser om vikten av åtgärder som syftar till att bekämpa bristande jämställdhet, som också ligger i linje med målen i den europeiska pelaren för sociala rättigheter.

2.4 I sitt meddelande ”Årlig strategi för hållbar tillväxt 2021” av den 17 september 2020 drog kommissionen upp riktlinjer för faciliteten för återhämtning och resiliens och uppmanade medlemsstaterna att ägna särskild uppmärksamhet åt mindre gynnade grupper, kvinnor och unga som ska in på arbetsmarknaden genom att skapa sysselsättning av god kvalitet.

2.5 I den delegerade förordningen av den 28 september 2021 fastställs gemensamma indikatorer och närmare beståndsdelar i resultattavlan för återhämtning och resiliens, och 14 indikatorer specificeras. Av de indikatorer som specificeras är endast fyra uppdelade på kön ([3]). Det finns till exempel ingen uppdelning på kön i indikatorerna 6 och 9, som visar vilka företag som får stöd och är ledda av kvinnor.

2.6 Kriget i Ukraina till följd av Rysslands aggression har medfört en markant avmattning, med tillväxtutsikter som kännetecknas av osäkerhet om framför allt tillgången på energiresurser och de kraftigt stigande kostnaderna – faktorer som påverkar hur utgifter och investeringar fördelas i de nationella budgetarna. Denna osäkerhet kommer också att påverka genomförandet av de nationella återhämtnings- och resiliensplanerna.

2.7 Arbetslivet och samhället som helhet försöker ta sig ur krisen genom att blicka framåt mot en långsiktig ekonomisk och social återhämtning, som utgör grunden för de nationella återhämtnings- och resiliensplanerna. I samband med denna återhämtning får man inte förbise antagandet av en jämställdhetsorienterad referensram för att ta itu och komma till rätta med de ojämlikheter och klyftor mellan könen som covid-19-krisen tyvärr har förvärrat i vissa produktionssektorer, befolkningsgrupper och geografiska områden ([4]).

3. **Bakgrund, förberedelse av finansiering och anslagna medel i de nationella återhämtnings- och resiliensplanerna**

3.1 Kommissionen lade i juli fram en granskningsrapport för Europaparlamentet och rådet om genomförandet av faciliteten, i vilken man också tar upp jämställdhetsaspekten ([5]). I rapporten redogör man för läget för de bidrag som inkommit från medlemsstaterna med utgångspunkt i de inlämnade nationella återhämtnings- och resiliensplanerna, samt belyser de vägledande prioriteringarna i de 25 nationella planer som analyserats på grundval av de sex pelarna i faciliteten för återhämtning och resiliens ([6]).

3.2 De flesta av de åtgärder som medlemsstaterna föreslår har övergripande mål och är inte nödvändigtvis specifikt inriktade på jämställdhet, och av de 129 föreslagna åtgärderna har man hittills endast lanserat 13 med investeringar. Alla medlemsstater har inte planerat reformer och resurser med uttrycklig inriktning på jämställdhetsrelaterade utmaningar eller med kvinnor som explicita stödmottagare. De innovativa åtgärderna i sektorer där få kvinnor arbetar är också otillräckliga ([7]). Mycket fokuserar på barnomsorg, vård och omsorg samt utbildning. Av kommissionens rapport framgår att endast ett fåtal länder har nationella återhämtnings- och resiliensplaner som föreskriver ett strategiskt tillvägagångssätt baserat på åtgärder och reformer som syftar till jämställdhet.

3.3 Andra medlemsstater har prioriterat vissa områden, såsom åtgärder för social och territoriell sammanhållning, med fokus på lika möjligheter, vilket ofta även omfattar jämställdhetsmålet, eller åtgärder inriktade på utsatta grupper, vilket ofta inbegriper kvinnor och ungdomar. Slutligen förekommer åtgärder för att stödja den gröna och den digitala omställningen

([2]) Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/241 av den 12 februari 2021 om inrättande av faciliteten för återhämtning och resiliens (EUT L 57, 18.2.2021, s. 17).
([3]) Dessa specifika indikatorer är a) Forskare som arbetar vid forskningsanläggningar som får stöd. b) Antal deltagare i utbildning. c) Antal personer som är anställda eller arbetssökande. d) Antal unga människor i åldern 15–29 år som får stöd.
([4]) EIGE:s forskningsrapport *Gender equality and the socio-economic impact of the COVID-19 pandemic* från 2021.
([5]) COM(2022) 383 final.
([6]) Nederländerna lämnade in den nationella planen senare än andra länder. Ungerns nationella plan är för närvarande lagd på is på grund av frågor kring respekten för rättsstatsprincipen.
([7]) Se fotnot 1 och artikeln ”PNRR Italia, Gender Gap e politiche per l’innovazione e la digitalizzazione nel PNRR: quali misure?” av Marusca de Castris, Università degli Studi di Roma Tre, och Barbara Martini, Università di Roma Tor Vergata, september 2022.

med fokus på utbildning, där kvinnor i vissa länder halkat efter i fråga om lika tillgång till utbildnings- och omskolningsprogram. Det bör noteras att de flesta medlemsstater inte har angett könsrelaterat våld som en av utmaningarna inom ramen för åtgärder för att stödja jämställdhet i de nationella återhämtnings- och resiliensplanerna.

3.4 De nationella återhämtnings- och resiliensplanerna utarbetades efter en förhandsbedömning på nationell nivå av den ekonomiska och sociala situationen, i allmänhet med redan fastställda utgiftsprioriteringar där jämställdhetsaspekten inte beaktades, varken i fråga om tilldelade resurser eller i samband med bedömningen av de inlämnade investeringsprojektens innehåll. Kommissionens ursprungliga förslag till förordning om faciliteten för återhämtning och resiliens innehöll ingen hänvisning till jämställdhet som ett mål och nämnde inte kvinnor som en specifik målgrupp. Först senare, till följd av trycket från näringslivets och arbetsmarknadens parter och det civila samhällets organisationer, fick de nationella återhämtnings- och resiliensplanerna en jämställdhetsdimension inom ramen för den förordning som offentliggjordes i februari 2021. Detta är också anledningen till att jämställdhetsdimensionen och jämställdhetsbudgeteringen inte finns med i alla nationella återhämtnings- och resiliensplaner, utan endast i dem som ursprungligen hade fastställt en jämställdhetsorienterad strategi för utgifter och investeringar.

3.5 Enligt faciliteten för återhämtning och resiliens ska medlemsstaterna ange hur man i de nationella återhämtnings- och resiliensplanerna tar itu med bristande jämställdhet, men konsekvensbedömningen kommer endast att göras med beaktande av resultaten av de åtgärder som vidtagits. Det är därför viktigt att kommissionen vid utvärderingen bedömer de planerade åtgärdernas och investeringarnas effektivitet, med deltagande av näringslivets och arbetsmarknadens parter och det civila samhällets organisationer, samt att den använder jämförbara specifika indikatorer. De uppgifter som hittills samlats in återspeglar inte den verkliga situationen på nationell nivå. Det är därför svårt att i nuläget säga hur vissa åtgärder för att bekämpa könsdiskriminering påverkar de sex pelarna, inte minst åtgärder av övergripande karaktär.

3.6 De medel som anslagits till de nationella återhämtnings- och resiliensplanerna ger för närvarande ingen tydlig bild av de investeringar som stöds inte bara genom faciliteten för återhämtning och resiliens utan även genom kompletterande nationella offentliga och privata medel som uteslutande är inriktade på jämställdhet på olika områden i arbetslivet och samhället. De anslagna medlen kommer endast att kunna kvantifieras i genomförandefasen.

3.7 Enligt kommissionens rapport om särskilda jämställdhetsåtgärder i de nationella återhämtnings- och resiliensplanerna varierar dock insatsernas procentandel kraftigt, från 11 % som tilldelats av Sverige till mindre än 1 % i Kroatien, och flera länder ligger under 2 %. Man skulle dock även behöva beakta effekterna av de indirekta åtgärder som föreskrivs i de nationella planerna, och av de direkta och indirekta åtgärder som planeras med EU-medel från Next Generation EU, som kompletterar de nationella återhämtnings- och resiliensplanerna, såsom React-EU och Ejflu (Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling).

3.8 Att döma av kommissionens rapport och de första uppgifter som samlats in av EIGE är situationen splittrad och skiljer sig mellan länderna. Alla länder har inte delat upp uppgifter per kön, trots att kommissionen har begärt detta för att regelbundet och vid rätt tidpunkt kunna rapportera om jämställdhetsrelaterade utgifter i de nationella återhämtnings- och resiliensplanerna på grundval av vissa gemensamma element.

3.9 Eftersom inte alla medlemsstater ställde fördjupade förhandsanalyser med fokus på könsaspekten till förfogande innan de nationella återhämtnings- och resiliensplanerna utarbetades har det inte gjorts någon bedömning av åtgärdernas inverkan när det gäller nya arbetstillfällen av god kvalitet och kvalificerade arbetstillfällen. Jämställdhet har betraktats som en allmän övergripande princip i 14 länder ([8]) men endast Spanien har angett jämställdhetsintegrering som ett kriterium i hela den nationella återhämtnings- och resiliensplanen. Italien har infört särskilda åtgärder för jämställdhet och redogjort för åtgärdernas effekter även i fråga om ökad sysselsättning, men det råder fortfarande oklarhet kring deras verkliga effektivitet och insatsernas kvalitet ([9]). I andra länder har man planerat indirekta åtgärder för att främja jämställdhet, t.ex. investeringar avseende balansen mellan arbete och privatliv, investeringar i vård- och omsorgstjänster, främjande av utbildning inom naturvetenskap, teknik, ingenjörsvetenskap och matematik samt förbättring av arbetsvillkor och utbildning. Dessa åtgärder kommer att få inverkan på medellång till lång sikt, men denna kan inte kvantifieras i dag. Utöver dessa investeringar har vissa medlemsstater planerat direkta åtgärder såsom anställningsstöd och incitament för kvinnligt företagande.

([8]) Se fotnot 1.
([9]) Se fotnot 6.

3.10 Vissa länder har fäst särskild vikt vid ”jämställd upphandling” ([10]) med villkorade åtgärder för rekrytering av kvinnor och ungdomar i offentliga kontrakt som ingås med medel från de nationella återhämtnings- och resiliensplanerna. Det vore önskvärt att reglera offentliga anbudsförfaranden med avseende på genomförandeorganen, med uttryckligen angivna jämställdhetsmål.

3.11 På detta område är till exempel Spaniens, Italiens och Frankrikes nationella återhämtnings- och resiliensplaner innovativa. Spaniens nationella återhämtnings- och resiliensplan innehåller ett betydande åtagande om att alla offentliga administrativa förfaranden måste ha ett jämställdhetsperspektiv. Genom den italienska nationella återhämtnings- och resiliensplanen infördes riktlinjer för lika möjligheter i kontrakt som finansieras genom den nationella planen. Enligt dessa ska man i samband med inbjudningar att lämna anbud tillämpa belöningsåtgärder och standardklausuler som är differentierade med hänsyn till projektets sektor, typ och karaktär, med krav på att 30 % av dem som anlitas för att genomföra kontraktet ska vara ungdomar under 36 år eller kvinnor, samt att företagen ska ha en jämställdhetscertifiering. Frankrikes nationella återhämtnings- och resiliensplan omfattade å sin sida införandet av nya indikatorer för företag för att bedöma jämställdhet i arbetslivet och framsteg genom en handlingsplan, medan de irländska och kroatiska nationella planerna omfattar en finansieringsbonus till företag som inför kriterier för att främja jämställdhet ([11]).

3.12 Av kommissionens rapport från juli 2022 framgår att dialogen med näringslivets och arbetsmarknadens parter och det civila samhällets organisationer under utarbetandet av de nationella återhämtnings- och resiliensplanerna var mycket återhållsamt och sporadiskt. Sociala aktörer och andra organisationer i det civila samhället har uttryckt stor oro beträffande deltagandet i åtgärdernas genomförande och övervakning. Inte minst konstaterar experter på jämställdhetsfrågor ([12]) att det utan tillförlitliga, jämförbara och specifika uppgifter som är uppdelade efter kön och framför allt håller god kvalitet och täcker olika områden och sektorer kommer att vara svårt att utvärdera åtgärdernas effekter. EESK rekommenderar starkt att arbetsmarknadens parter och det civila samhällets organisationer som arbetar med att främja lika möjligheter involveras mer av både EU-institutionerna och de nationella och regionala institutionerna i genomförandet, utvärderingen och övervakningen av de nationella återhämtnings- och resiliensplanerna.

4. **Kontextbedömningar av de nationella återhämtnings- och resiliensplanerna**

4.1 EESK betonar vikten av att genomföra FN:s Agenda 2030 för hållbar utveckling, där uppnåendet av jämställdhet ingår bland de 17 målen, tillsammans med målen i kommissionens meddelande ”En jämlikhetsunion: jämställdhetsstrategi för 2020–2025” ([13]) när det gäller jämlikt deltagande i alla delar av ekonomin och lönegapet mellan könen.

4.2 Jämställdhetsstrategin omfattar strategier och åtgärder för att ta itu med alla former av diskriminering och ojämlikhet, även när det gäller hbtqi-personer ([14]), och måste vara en referenspunkt för genomförandet av de nationella återhämtnings- och resiliensplanerna. EESK betonar vikten av att genomföra nyckelåtgärder som involverar alla parter och syftar till att säkerställa lika deltagande och möjligheter på arbetsmarknaden, minska löneskillnaderna vid lika arbete och bristen på tillgång till högre ledande befattningar samt uppnå balans mellan könen inom beslutsfattande och politik. EESK

([10]) Jämställd upphandling är en innovativ strategi som kommissionen lanserat för att främja jämställdhetsinvesteringar genom införandet av särskilda tilldelningskriterier eller tilldelningskrav som beaktar jämställdhetsperspektivet i samband med deltagande i upphandlingar, eller tilldelningskriterier som inbegriper sociala indikatorer. Syftet med jämställd upphandling är att öka jämställdheten på arbetsmarknaden, höja andelen kvinnor i ledande befattningar och minska löneskillnaderna.
I EIGE:s rapport *Gender-responsive public procurement: the key to fair and efficient public spending in the EU*, offentliggjord 2022, beskrivs hur offentlig upphandling kan vägleda och stödja jämställdhet genom att förbättra de offentliga utgifternas effektivitet och kvalitet med hjälp av fallstudier och rekommendationer.

([11]) Uppgifter från EIGE:s analys, se fotnot 1.

([12]) Europaparlamentets briefing *Gender equality in the Recovery and Resilience Facility*, offentliggjord i april 2022, i vilken man tar upp farhågor från olika studier som genomförts på nationell nivå (av både forskningscentrum och universitet).

([13]) Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén av den 5 mars 2020. COM(2020) 152 final.

([14]) Yttrande Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén – En jämlikhetsunion: Jämlikhetsstrategi för hbtqi-personer 2020–2025 (EUT C 286, 16.7.2021, s. 128).

efterlyser ett snabbt antagande och genomförande av direktivet om insyn i lönesättningen ([15]), som omfattar instrument och åtgärder på nationell nivå för att hantera och komma till rätta med skillnaderna, och anser att orsakerna och ansvaret bör övervakas noggrant.

4.3 Målet att förbättra kvinnors deltagande på arbetsmarknaden måste hanteras på ett strukturellt och övergripande sätt, med beaktande av ekonomiska, utbildningsmässiga, geografiska, sociala och kulturella faktorer, även i avlägsna områden och landsbygdsområden. I detta syfte måste en integrerad strategi antas som inbegriper bidrag från alla europeiska, nationella och regionala institutioner och effektiva mekanismer för social dialog med alla aktörer och på olika nivåer.

4.4 För att öka kvinnors deltagande på arbetsmarknaden erinrar EESK om det brådskande behovet av att alla medlemsstater så snart som möjligt genomför Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/1158 ([16]) om balans mellan arbete och privatliv, som inför regler om familjerelaterad ledighet och flexibla arbetsformer för arbetstagare och främjar en rättvis fördelning av omsorgsansvaret mellan föräldrarna, och därmed bidrar till att undanröja hinder som begränsar människors förmåga att fritt besluta att bli föräldrar.

4.5 De landsspecifika rekommendationerna för 2019 och 2020 inom ramen för planeringsterminen, om åtgärder som ska vidtas för att minska skillnaderna mellan könen, har föranlett vissa medlemsstater att införliva en jämställdhetsdimension i de nationella återhämtnings- och resiliensplanerna ([17]), men tyvärr inom en åtgärdsram som är splittrad mellan länderna.

4.6 Till följd av pandemin och dess konsekvenser för kvinnor har de landsspecifika rekommendationerna varit sporadiska och tillfälliga. Under 2022 har endast tre länder, Österrike, Tyskland och Polen, haft landsspecifika rekommendationer som rör kvinnors deltagande på arbetsmarknaden och barnomsorgens funktionssätt, medan 22 andra länder fått landsspecifika rekommendationer avseende missgynnade grupper ([18]), vilket inbegrep indirekta åtgärder för kvinnors sysselsättning eller situation som var svåra att kvantifiera. Mot bakgrund av uppgifterna om covid-19-krisens inverkan på kvinnors ekonomiska och sociala situation noterar EESK att särskilda landsspecifika rekommendationer om jämställdhet skulle ha varit önskvärda för att eftersträva en enhetlig förhandsprogramplanering i de nationella återhämtnings- och resiliensplanerna, även med riktade investeringar.

4.7 EIGE understryker i flera rapporter den ojämlika fördelningen av familjerelaterade åtaganden, särskilt omsorgen om barn och långvarig omsorg om äldre personer och personer med funktionsnedsättning ([19]). Detta ansvar är en av huvudorsakerna till kvinnors låga deltagande på arbetsmarknaden ([20]). I och med nedstängningen av samhället och stängningen av skolor har situationen förvärrats. I detta sammanhang bör det noteras att man i många nationella återhämtnings- och resiliensplaner erkänner kopplingen mellan oavlönat omsorgsarbete och åtgärder för balans mellan arbete och privatliv och har infört särskilda åtgärder för att främja en förstärkning av barnomsorgen ([21]).

4.8 Dessa tjänster måste också göras tillgängliga för mindre välbeställda hushåll genom en översyn av priskriterierna för att göra det lättare för alla att utnyttja dem. Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt att främja heltidsundervisning i alla skolor oavsett deras karaktär och nivå, med aktiviteter både inom och utanför den schemalagda verksamheten, och åt att införa kompletterande tjänster i förskolor, såsom aktiviteter före och efter skoldagen, och öka det offentliga utbudet av organiserad verksamhet för flickor och pojkar under sommaren. Det här är indirekta åtgärder för vilka trygga och varaktiga investeringskanaler måste hittas, och som tyvärr inte finns med i de nationella återhämtnings- och resiliensplanerna med en resursplanering på medellång till lång sikt.

([15]) Förhandlingar om förslaget till direktiv om insyn i lönesättningen pågår inom ramen för trepartsdialogen.

([16]) Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/1158 av den 20 juni 2019 om balans mellan arbete och privatliv för föräldrar och anhörigvårdare och om upphävande av rådets direktiv 2010/18/EU (EUT L 188, 12.7.2019, s. 79).

([17]) Europaparlamentets rapport *Country Specific Recommendations and Recovery and Resilience Plans – Thematic overview on gender-related issues*, offentliggjord i oktober 2021.

([18]) Se fotnot 14.

([19]) Yttrande av EESK om Anhöriga i rollen som omsorgsgivare till personer med funktionsnedsättning och äldre personer, explosionen av förekomsten under pandemin (Yttrande på eget initiativ) som innehåller viktiga rekommendationer om vilka åtgärder som bör vidtas. (EUT C 75 28.2.2023, s. 75).

([20]) EIGE:s rapport *Gender mainstreaming: gender stakeholder consultation* offentliggjord 2019.

([21]) Se fotnot 1.

4.9 EESK efterlyser satsningar på utbildning i genusorientering för personal vid arbetsförmedlingar för att skapa och sprida en kultur fri från könsstereotyper. Samtidigt är det viktigt att främja partnerskap mellan företag och aktörer inom sysselsättning och utbildning för att främja integreringen av kvinnor i sektorer där det mest arbetar män.

4.10 EESK stöder idén om att prioritera incitament för företag som anställer kvinnor som ett led i en aktiv politik, med stabila anställningsavtal och goda arbetsvillkor. Dessutom är incitament för åtgärder för att uppmuntra och stödja egenföretagande viktiga, bland annat genom riktat stöd till finansiell utbildning och ledarskapsutbildning samt tillgång till finansieringsinstrument ([22]).

5. **Särskilda kommentarer**

5.1 Kvinnor har drabbats hårt av krisen, och befinner sig ofta i en situation där de måste acceptera jobb som de är överkvalificerade för. Dessutom är ofrivilligt deltidsarbete ett allt vanligare fenomen bland kvinnliga arbetstagare. För att vända trenden och öka kvinnors deltagande på arbetsmarknaden och främja kvalificerade arbetstillfällen av god kvalitet är det av yttersta vikt att stärka de direkta och indirekta åtgärderna i de nationella återhämtnings- och resiliensplanerna.

5.2 För att minska klyftorna mellan könen rekommenderar EESK att de nationella återhämtnings- och resiliensplanerna planeras på ett samordnat och kompletterande sätt i förhållande till alla andra EU-medel och EU-program, först och främst de sammanhållningspolitiska medlen och programmen.

5.3 De befintliga skillnaderna och ojämlikheterna mellan könen innebär att den offentliga politiken inte är könsneutral, så det är viktigt att alla institutioner, såväl europeiska som nationella och lokala, antar ett dokument om jämställdhetsbudgetering som ett komplement till finanspolitiken. I detta syfte rekommenderar EESK att jämställdhetsbudgetering blir obligatorisk inom ramen för europeiska planeringsterminen ([23]).

5.4 EESK varnar för risken för att faciliteten för återhämtning och resiliens, såsom den utformats, kan öka skillnaderna inom vissa produktionssektorer såsom den gröna och den digitala. Jämställdhet är visserligen en övergripande prioritering, men utan specifika och mätbara åtgärder för att främja kvinnors sysselsättning, även i fråga om högre kvalifikationer i sektorer där många kvinnor arbetar, är risken att de sysselsättningsrelaterade skillnaderna mellan könen ökar ytterligare och att kvinnor i ännu högre grad måste nöja sig med verksamheter med lägre lönenivåer.

5.5 De nationella återhämtnings- och resiliensplanerna bör innehålla jämförbara indikatorer för att mäta förbättringar när det gäller lika lön, tillträde till arbetsmarknaden per sektor, möjligheter att förena arbete och omsorg, förmånliga krediter, incitament för att främja kvinnors entreprenörskap och egenföretagande.

5.6 Incitament för tillsvidareanställning av kvinnor bör prioriteras i förhållande till andra incitament och bör uteslutas från kartan över statligt stöd.

5.7 Att göra det lättare att förena arbete och omsorg är ett av huvudmålen för att frigöra kvinnors fulla potential i arbetslivet och förbättra företagens produktivitet. I detta syfte anser EESK att det är viktigt att man investerar resurser i tjänster som gör det möjligt att förena arbete och omsorg, inte bara genom kompletterande tjänster i förskolor och genom att främja en gradvis kostnadsfri tillgång till undervisningstjänster för barn i åldern 0–3 år för låginkomsthushåll, utan också genom ökade investeringar i tjänster för långvarig vård och omsorg.

5.8 Uppnåendet av målen beträffande tjänster som gör det möjligt att förena arbete och omsorg förutsätter att personer med särskilda färdigheter anställs och medför ett behov av löpande fortbildning för alla som arbetar med dessa tjänster, som i nuläget är kvinnodominerade.

([22]) I Spaniens nationella återhämtnings- och resiliensplan anslås 36 miljoner euro till att hjälpa kvinnor som startar nya företag. Genom Italiens nationella plan mobiliseras 400 miljoner euro för att stödja kvinnors deltagande i företagarverksamhet.
Yttrande från EESK om Investeringar med ett könsperspektiv som ett sätt att öka jämställdheten i EU (EUT C 100 16.3.2023, s. 16) i vilket man lägger fram förslag för att uppmuntra investeringar som främjar kvinnligt företagande.

([23]) Kommissionens diskussionsunderlag *Gender Budgeting Practices: Concepts and Evidence*, offentliggjort i juni 2022.

5.9 EESK betonar vikten av att bonusklausulen avseende kvinnors sysselsättning utvidgas till att omfatta alla offentliga upphandlingar, i syfte att stödja företag som åtar sig att skapa stabila arbetstillfällen, stärka den sociala delaktigheten och minska de sysselsättningsrelaterade skillnaderna mellan könen.

5.10 Klyftan mellan könen på det naturvetenskapliga området är mycket påtaglig och uppstår redan under de första skolåren. Tyvärr har man endast i ett fåtal nationella återhämtnings- och resiliensplaner inkluderat åtgärder för att locka kvinnor till tekniska skolor och vetenskapliga institut samt tekniska och vetenskapliga universitetskurser (inom naturvetenskap, teknik, ingenjörsvetenskap och matematik). Det behövs därför särskilda investeringar avseende utbildningsplaner för att uppmuntra flickors deltagande inom vetenskapen samt på området forskning och utveckling, liksom investeringar och nya former av stöd till riktade projekt för att säkerställa att kvinnors deltagande i innovativ verksamhet ökar. Dessa insatser kommer att få positiva effekter på medellång till lång sikt, och bör därför planeras med ett strategiskt tillvägagångssätt.

5.11 EESK anser att det också är viktigt att vidta åtgärder på skatteområdet, såsom även kommissionen ([24]) rekommenderat, och att på grundval av nationell lagstiftning införa skattelättnader för andraförsörjare (vilket ofta avser kvinnor) i mindre välbeställda hushåll. Det är också viktigt att minska beskattningen av inkomster i mindre välbeställda hushåll med ensamstående föräldrar.

5.12 Utöver de åtgärder som anges i de nationella återhämtnings- och resiliensplanerna föreslår EESK, som kompletterande strategiska åtgärder, en obligatorisk jämställdhetscertifiering för att minska könsklyftan och förbättra kvinnors arbetsvillkor, bekämpa könsrelaterat våld ([25]), sprida smart arbete genom förhandlingar med arbetsmarknadens parter och underlätta avlönat frivilligt deltidsarbete, i enlighet med nationell praxis och lagstiftning, för kvinnor som återgår i arbete efter att ha varit mammalediga.

5.13 EESK välkomnar det tillvägagångssätt som kommissionen valt i rapporten, som innebär att åtgärderna i de enskilda ländernas nationella återhämtnings- och resiliensplaner ska övervakas ur ett jämställdhetsperspektiv. Det kommer att vara viktigt att kommissionens representationer i de olika medlemsstaterna särskilt fokuserar på befintliga jämställdhetsåtgärder och säkerställer öppna och tillgängliga uppgifter.

5.14 EESK rekommenderar att näringslivets och arbetsmarknadens parter och det civila samhället involveras fullt ut i genomförandet, övervakningen och utvärderingen av de nationella återhämtnings- och resiliensplanerna, bland annat genom särskilda ”kontrollorgan” på europeisk och nationell nivå för att främja en samordnad planering av jämställdhetsinitiativ.

Bryssel den 14 december 2022.

Christa SCHWENG
Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs ordförande

([24]) Se fotnot 10.

([25]) Medlemsstaterna har uppmanats att ratificera ILO:s konvention 190 om avskaffande av våld och trakasserier i arbetslivet, som hittills endast ratificerats av två europeiska länder.